

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 19 februari 1930 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna rörande val av gode män vid lantmåteriförrättningar samt av ledamöter i ägodelningsrätt.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 253, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Karlsson* i Munkedal *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning angående ändrade bestämmelser för val av gode män vid lantmåteriförrättningar samt av ledamöter i ägodelningsrätt jämte övriga hithörande spörsmål i huvudsaklig överensstämmelse med vad motionärerna anfört i motionen ävensom om framläggande för riksdagen av de förslag i ärendet, vartill utredningen kunde giva anledning.

I motiveringen till berörda hemställan har anförts i huvudsak följande. Gode män vid lantmåteriförrättningar valdes på landet å kommunalstämma, därvid endast den hade rösträtt, som i kommunen innehade under ägande- eller nyttjanderätt i mantal satt jord. På grund av dessa bestämmelser ville det synas, som om skiftesgodemännen finge en viss ensidig inriktning, även om deras arbete vid förrättningarna utfördes under edlig förpliktelse. Vid avstyckning av lägenheter enligt ensittarlagen förekomme det ganska ofta, att ifråga om jordvärde och dylikt gode männen hade mot lägenhetsägarna en diametralt motsatt inställning. Vad som sagts om gode männen gällde i lika hög eller högre grad beträffande ledamöterna i ägodelningsrätt. Billighet och rättvisa krävde, att utredning företoges, om det icke på detta område kunde beredas möjlighet för de svagaste att få sina intressen bättre tillvaratagna, vilket torde kunna ske, åtminstone i någon mån, därest de finge deltaga i val av gode män. Lämpligen borde också undersökas, om icke valet av gode män med fördel kunde ske av kommunalfullmäktige, där sådana funnes. Under alla omständigheter vore det mycket önskvärt, att det till skiftesstadgan gjordes det tillägget, att vid lantmåteriförrättningar enligt ensittarlagen och med dem jämställda förrättningar åtminstone en av godemännen skulle vara tomt- eller lägenhetsinnehavare. Beträffande ägodelningsrättens sammansättning vore det högeligen önskvärt, att den bestämmelsen infördes, att minst en av de tre ledamöterna skulle vara representant för de små tomt- och lägenhetsinnehavarna.

Bihang till riksdagens protokoll 1930. 9 saml. 2 avd. 6 häft. (Nr 10.)

Gällande be-
stämmelser i
ämnet.

Enligt 2 kap. 6 § jorddelningslagen skall för varje kommun finnas ett efter behovet avpassat antal gode män, minst två och, där ej Konungens befallningshavande lämnat tillstånd till högre antal, högst sex. Den, som utses till god man, skall vara i lanthushållning kunnig, boende inom kommunen och valbar till nämndeman samt får ej hava uppnått sextiofem års ålder. God man utses för sex år. Valet förrättas å kommunalstämma av de i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade, som äga eller innehava jordbruksfastighet. Varje i valet deltagande tillkommer en röst.

I fråga om ägodelningsrätt stadgas i 21 kap. 2 § jorddelningslagen, att nämnda domstol består av ägodelningsdomare såsom ordförande samt tre ägodelningsnämndemän. Ägodelningsnämndemännen, som böra vara allmänt betrodda, i lanthushållning kunniga och med ortens förhållanden väl förtrogna män, skola vara valbara till nämndemansbefattning vid häradsrätt i domsagan samt ej hava uppnått sextiofem års ålder.

21 kap. 3 § innehåller bl. a. följande bestämmelser. Ägodelningsnämndemän utses för sex år, till ett antal av sex i domsaga, som består av allenast ett tingslag, och tre för varje tingslag i övriga domsagor. Avgår ägodelningsnämndeman under tjänstgöringstiden, skall val avse återstående del av samma tid. Val äger rum å tingsstället inför häradsrätten. Valet verkställles genom valmän, som på föranstaltande av ägodelningsdomaren utses å kommunalstämma av de i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade, som där äga eller innehava jordbruksfastighet. I köping, som utgör egen kommun, tillkommer rösträtt envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad. Vid utseende av valmän äger varje i valet deltagande en röst.

I 21 kap. 4 § stadgas bl. a., att vid val av ledamot i ägodelningsrätt varje valman äger en röst ävensom att omröstningen skall verkställas med slutna sedlar.

Slutligen stadgas i 21 kap. 6 §, att av de till ägodelningsnämndemän valda skola tjänstgöra de tre, som av ägodelningsdomaren för varje gång kallas därtill, ävensom att, därest ägodelningsrättens sammantråde skall hållas vid syn på stället, de närmast boende nämndemännen böra företrädesvis kallas att tjänstgöra.

Motion i
ämnet vid
1926 års
riksdag.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition till 1926 års riksdag med förslag till lag om delning av jord å landet m. m. väcktes inom första kammaren av herr Lindhagen en motion, nr 249, uti vilken hemställdes, att riksdagen ville besluta den ändring i jorddelningsförslaget, att ägodelningsrättens ledamöter måtte utses genom val av alla kommunalt röstberättigade.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande, nr 1, anförde *första särskilda utskottet* beträffande ifrågavarande yrkande följande. Utskottet ansåge, att ägodelningsrätternas huvudsakligaste uppgift vore att pröva jordbruket berörande förhållanden och kunde därför ej förorda bifall till motionen.

Reservation anfördes, däri yrkades, att den ifrågavarande bestämmelsen måtte erhålla följande lydelse: »Valet verkställes genom valmän, som på föranstaltande av ägodelningsdomaren utses å kommunalstämma av de i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade». Såsom motivering härför anfördes följande:

Ägodelningsrätternas huvudsakligaste uppgift att pröva jordbruket berörande förhållanden synes vara väl tillgodosett bland annat genom de i 21 kap. 2 § uppställda krav på vissa kvalifikationer, som böra vara tillfinnandes hos ägodelningsnämndemännen. Ur denna synpunkt torde begränsningen av rösträtten vid utseende av valmän sakna avgörande betydelse. Däremot lärer utsträckningen av ägodelningsrätts dömande verksamhet till tvistemål, vilka enligt nu gällande rätt ankomma på allmän domstols prövning, samt den alltmärliga fortgående omvandling av landsbygdens sociala struktur, som å vissa orter, även utan stadsliknande karaktär, lett därhän att den jordbruksidkande befolkningen kommit att bliva en stundom ringa minoritet av kommunens hela antal kommunalt röstberättigade, få anses utgöra giltigt skäl att i någon mån tillmötesgå den uppfattning, som synes uppbära yrkandet i herr Lindhagens motion.

Ändringsförslaget avlogs av riksdagen.

I en vid 1927 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, nr 178, hemställde herr Törnkvist i Karlskrona, att riksdagen måtte vidtaga sådan ändring i lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, att bland de två gode män, som skola biträda lantmätare i sådan förrättning, som i 5 § sägs, skola finnas en representant för jordägarintresset och en representant för ensittarintresset. *Motion vid 1927 års riksdag ifråga om gode män vid förrättning enligt ensittarlagen.*

I sitt i ärendet avgivna utlåtande, nr 4, lämnade *andra lagutskottet* redogörelse för spörsmålets behandling inom jordkommissionen och vid 1925 års riksdag samt anförde därefter följande:

Samma uppfattning, som anförts såsom skäl för yrkandet i förevarande motion, har, såsom den ovan lämnade redogörelsen giver vid handen, före antagandet av 1925 års lag framförts såväl av vissa ledamöter av jordkommissionen som motionsvis i riksdagen. Av andra lagutskottet framhölls i dess utlåtande i ämnet vid 1925 års riksdag, att det sänkades anledning att antaga, att missförhållanden av den art, som då oinfrämades och även nu omtalats i den föreliggande motionen, mera allmänt förekomme. Utskottet har ej heller efter den tiden erhållit kännedom om sådana skäl, som kunna föranleda utskottet att avvika från sin sålunda uttalade mening.

Ehuru utskottet alltså ej finner anledning föreligga att antaga, att skiftesgodemännen ej skulle iakttaga den opartiskhet, som älägges dem av deras edsvurna ställning, vill utskottet likväl erinra därom, att besvär över förrättningen kan anföras hos vederbörande ägodelningsrätt. Enligt den jorddelningslag, som beslöts vid förra årets riksdag, består som bekant sådan domstol förutom av ägodelningsdomaren av tre ägodelningsnämndemän, som väljas av valmän, vilka utses å allmän kommunalstämma av de i kommunens angelägenheter röstberättigade, som där äga eller innehava jordbruksfastighet.

Under åberopande härav hemställde utskottet om avslag å motionen, vilken hemställan bifölls av riksdagen.

Utskottet. Motionärerna synas hava förutsatt, att rösträtt vid val av gode män och ägodelningsnämndemän allenast tillkommer innehavare av i mantal satt jord. Utskottet vill med anledning härav erinra, att rösträtt tillkommer ägare eller innehavare av jordbruksfastighet, oberoende av den ordning vari sådan bildats, alltså även ägare och innehavare av sådan jordbruksfastighet, som uppkommit genom avsöndring eller avstyckning. Utskottet vill vidare framhålla, att hinder ej föreligger att till gode män och ägodelningsnämndemän välja ägare eller innehavare av avsöndrad eller avstyckad jordbruksfastighet. Villkor för valbarhet är nämligen, såsom ovan nämnts, i fråga om gode man, att han skall vara i lanthushållning kunnig, boende inom kommunen och valbar till nämndeman, samt ifråga om ägodelningsnämndeman, att han skall vara allmänt betrodd, i lanthushållning kunnig och med ortens förhållanden väl förtrogen samt valbar till nämndemansbefattning vid häradsrätt i domsagan.

För ändring av nu gällande regler hava motionärerna enligt utskottets mening ej anfört sådana skäl, att utskottet ansett sig böra förorda det av dem framställda yrkandet.

Utskottet får fördenskull hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 februari 1930.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, von Sydow**, *Linder**, *Sigfrid Hansson* och *Frändén*, fröken *Hesselgren** samt herrar *Granström** och *Norman*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Hage*, *Jeppsson*, *Johanson* i Hallagården, *Andersson* i Rasjön*, *Johansson* i Sollefteå*, *Petersson* i Lerbäcksbyn och *Sandström*.

*Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av hrr *Sigfrid Hansson, Norman, Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Johansson* i Sollefteå, vilka ansett, att utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

Motionärerna — — — domsagan.

Dessa kvalifikationer för valbarhet synas väl tillgodose såväl gode män som ägodelningsnämndemännens uppgift att pröva jordbruket berörande förhållanden. Ur denna synpunkt torde vid val av gode män och valmän för utseende av ägodelningsmän begränsningen av rösträtten att tillkomma endast ägare eller innehavare av fastighet sakna avgörande betydelse. Där- emot lärer denna begränsning kunna giva ett visst fog för den uppfattningen, att de valda finge en viss ensidig inriktning, vilket vore av sär- skilt men vid ärenden rörande ensittarlagen. Denna omständighet jämte den alltmera fortgående omvandling av landsbygdens sociala struktur, som å vissa orter, även utan stadsliknande karaktär, lett därhän, att den jord- bruksidkande befolkningen kommit att bliva en stundom ringa minoritet av kommunens hela antal kommunalt röstberättigade, torde få anses ut- göra giltigt skäl för en utredning i syfte att i denna punkt tillmötesgå motionärernas önskemål. Härför talar också, att ägodelningsrätt numera tillkommer dömande verksamhet i tvistemål, vilka förut ankommit på allmän domstols prövning.

Utskottet anser alltså skäl tala för att val av gode män vid lantmäteri- förrättningar och valmän för utseende av ledamöter i ägodelningsrätt verk- ställes av kommunalfullmäktige eller å kommunalstämma av de i kommu- nens allmänna angelägenheter röstberättigade och får fördenskull hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen nr 253 i andra kammaren måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan ändring i 2 kap. 6 § jord- delningslagen och 21 kap. 3 § samma lag, att rösträtt till- kommer de i kommunens allmänna angelägenheter röstbe- rättigade.